

19.8.2021

EOAK/4536/2021

Sisäministeriö

PL 26

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Lausuntopyyntö VN/6071/2021-SM

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAAJAMITTAISEEN MAAHANTULOON VARAUTUMISEN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Sisäministeriössä on valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laajamittaiseen maahantuloon varautumisen kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi. Toimeksiantona on ollut valmistella kolme eri sääntelykokonaisuutta:

- 1) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011, vastaanottolaki) sääntelyä laajamittaiseen maahantuloon varautumisesta. Sääntelyllä selkeytetään valtakunnallisen ja alueellisen varautumisen koordinaatiota ja säädetään Maahanmuuttoviraston johtovastuusta,
- 2) säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002, säilölaki) säännökset, jotka antavat mahdollisuuden kasvattaa säilöönottokapasiteettia normaaliajan häiriötilanteissa nykyistä nopeammin ja
- 3) kansalliseen lainsäädäntöön säännökset Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) tukeen turvautumisesta. Sääntelyn taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 439/2010, annettu 19 päivänä toukokuuta 2010, Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston perustamisesta.

Luonnoksessa esitetään muutoksia vastaanottolakiin, säilölakiin, ulkomaalaislakiin (301/2004) ja lakiin henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (615/2020). Lausunnonantaja pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti esityksen mahdollisiin vaikutuksiin oman toimialansa tai toimintansa kannalta. Huomiota pyydetään kiinnittämään myös esityksen suhteeseen perustuslain 124 §:ään.

Sisäministeriö lähetti 7.7.2021 tiedon, jonka mukaan vanha EASO-asetus tullaan kumoamaan ja EASO:n tukeen turvautumista koskevat esitykset on tarkoitus poistaa nyt kyseessä olevasta esityksestä ja valmistella ne uudelleen syksyn kuluessa uuden asetuksen mukaisiksi. Uudet ehdotukset tultaisiin antamaan eduskunnalle erikseen myöhemmin asetuksen voimaantulon varmistuttua. EASO tukeen liittyviin kysymyksiin (sääntelykokonaisuus 3) ei tästä syystä oteta tässä lausunnossa kantaa.

Sääntelykokonaisuuksien 1 ja 2 osalta totean aluksi, että lausuntoajan kesälomakaudelle ajoittumisen vuoksi minulla ei ole ollut mahdollisuutta perehtyä siihen tarkasti. Saatan sisäasiainministeriön tietoon kuitenkin seuraavat säilölakia koskevaan muutosesitykseen liittyvät huomiot asian jatkovalmistelua varten.

Kuten luonnoksen useissa kohdissa todetaan, perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Pidän edellä kuvatun perustuslain säännöksen näkökulmasta ongelmallisena sitä, että luonnoksen 36 a §:n mukaan säilöönottoyksikköön voitaisiin laajan maahanmuuton tilanteessa ottaa ohjaus- ja valvontatehtäviin myös muita kuin virkamiehiä. Esityksen perustelujen (s.38) mukaan ohjaus- ja valvontatehtäviä suorittavilla olisi oikeus esimerkiksi voimankäyttöön sekä oikeus päättää erinäisistä rajoituksista ja tarkastuksista.

Kyse näyttäisi ainakin osittain olevan merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Merkittävänä julkisen vallan käyttönä on perustuslakivaliokunnan käytännössä pidetty esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa voimakeinojen käyttöä tai muuta merkittävää puuttumista yksilön perusoikeuksiin. Muille kuin virkamiehille voidaan kuitenkin antaa viranomaisia avustavia julkisen vallan käyttöön liittyviä tehtäviä. Laajan maahanmuuton tilanteissa viranomaisia avustavan henkilökunnan palkkaaminen voi olla tarkoituksenmukainen ratkaisu, mutta merkittävää julkista valtaa voivat lähtökohtaisesti käyttää vain virkasuhteessa olevat henkilöt. Mahdollisesta hallituksen esityksestä tulisi mielestäni pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos

Jari Pirjoa

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asiahallintajärjestelmässä.